

۱۵۴۹۵۴۲

شعری معنوی

دفتر سوم

تألیف مولانا جلال الدین محمد بلخی

بر اساس نسخه‌ی مولانا نیکلسون

به کوشش: احمد مرشدی

انتشارات ساحل زندگی

تهران - ۱۳۹۶

مثنوی معنوی
مولانا جلال الدین محمد بلخی
دفتر سوم
به کوشش: احمد مرشدی

ناشر: انتشارات ساحل زندگی
صفحه آرای و ناظر چاپ: سعیده حسین زاده
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
شابک: ۵-۶-۹۸۶۵۷-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

انتشارات ساحل زندگی

دفتر تهران: خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، کوچه رستم، پلاک ۲۲

تلفن: ۶۶۴۹۲۲۲۷

سرشناسه: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۴۴۷۲ ق. عنوان: مثنوی معنوی / تألیف مولانا جلال الدین محمد بلخی. مشخصات نشر: تهران: ساحل زندگی، ۱۳۹۶. مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص. فروست: مثنوی معنوی؛ دفتر اول. شابک: ۵-۶-۹۸۶۵۷-۶۰۰-۹۷۸. وضعیت فهرست نویسی: فیا، موضوع: شعر فارسی - قرن ۷ ق. شناسه افزوده: نیکلسون، رنلدا لین، ۱۸۶۸ - ۱۹۴۵ م. مصحح: رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ج ۳. PIR۵۲۹۹/T۱. رده بندی دیویی: ۳۱/۸۴۱، شماره کتابشناسی: ۰۵۶۰۶۸

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۵	بسم الله الرحمن الرحيم
۱۸	قصه‌ی خورندگان در بیخه از حرص و ترک نصیحت ناصح
۱۹	بقیه‌ی قصه: متعزضا بیل بیگانگان
۲۱	بازگشتن به حجاز: بیل
۲۲	بیان آنکه خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است
۲۳	امر حق تعالی به موسی که مرا به خانه‌ی خود برسان که
۲۳	بیان آنکه الله گفتن نیازمند عین لَبیک گفتن حق است
۲۵	فریفتن روستایی شهری را و به دعوت رفتن به آیه و
۲۷	قصه‌ی اهل سبا و طاعی کردن نعمت ایشان را
۲۸	جمع آمدن اهل آفت هر صباحی بر در صومعه‌ی عیسی
۳۱	باقی قصه‌ی اهل سبا
۳۳	بقیه‌ی داستان رفتن خواجه به دعوت روستایی سوی دبه
۳۴	دعوت باز یطآن را از آب به صحرا
۳۶	قصه‌ی اهل ضروان و حبست کردن ایشان تا بی زحمت
۳۸	روان شدن خواجه به سوی دبه
۳۸	رفتن خواجه و قومش به سوی دبه
۴۰	نواختن مجنون آن سنگ را که مقیم کوی لیلی بود
۴۱	رسیدن خواجه و قومش به دبه و نادیده و ناشناخته
۴۶	افتادن شغال در خم رنگ و رنگین شدن و دعوی
۴۷	جرب کردن مرد لاف‌ی لب و سیلت خود را هر بامداد به
۴۸	ایمن بودن بلعم با عور که امتحان‌ها کرد حضرت و از آنها

- دعوی طاووسی کردن آن شغال که در خم صباغ افتاد..... ۴۹
- تشبیه فرعون و دعوی الوهیت او بدان شغال که دعوی..... ۴۹
- تفسیر «وَلَنُفِثَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»..... ۵۰
- قصه‌ی هاروت و ماروت و دبیری ایشان بر امتحان حق تعالی..... ۵۰
- قصه‌ی خواب دیدن فرعون آمدن موسی را و تدارک..... ۵۲
- به میدان خواندن بنی اسرائیل را برای حیل..... ۵۳
- حکایت..... ۵۳
- بازگشتن فرعون از میدان به شهر شاد به تفریق بنی اسرائیل از..... ۵۴
- جواب آمدن عمران با مادر موسی و حامله شدن مادر موسی..... ۵۴
- و سبب که آن عمران جفت را بعد از مجامعت که مرا..... ۵۵
- ترسیدن فرعون از آن بانگ..... ۵۵
- پیدا شدن ستاره‌ی موسی بر آسمان و غریب منجمان..... ۵۶
- خواندن فرعون زور بوزاد سوی میدان هم جهت مکر..... ۵۷
- به وجود آمدن موسی و آمدن بنان به خانه‌ی عمران و..... ۵۸
- وحی آمدن به مادر موسی که موسی را در خواب افکن..... ۵۸
- حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را دیده پنداشت در..... ۵۹
- تهدید کردن فرعون موسی را..... ۶۳
- جواب موسی فرعون را در تهدیدی که می‌کردی..... ۶۳
- پاسخ فرعون موسی را..... ۶۴
- جواب موسی فرعون را..... ۶۴
- جواب فرعون موسی را و وحی آمدن موسی را..... ۶۴
- مهلت دادن موسی فرعون را تا ساحران را جمع کند..... ۶۵
- فرستادن فرعون به مذابح در طلب ساحران..... ۶۷
- خواندن آن دو ساحر پدر را از گور و پرسیدن از روان پدر..... ۶۸
- جواب گفتن ساحر مرده با فرزندان خود..... ۶۹
- تشبیه کردن قرآن مجید را به عصای موسی و وفات..... ۶۹
- جمع آمدن ساحران از مذابح پیش فرعون و تشریف‌ها یافتن..... ۷۱

اختلاف کردن در چه گونگی و شکل پیل	۷۲
توفیق میان این دو حدیث که «الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ»	۷۷
مثل در بیان آنکه حیرت مانع بحث و فکرت است	۷۷
حکایت	۷۸
داستان مشغول شدن عاشقی به عشق نامه خواندن و مطالعه	۷۹
حکایت، آن شخص که در عهد داوود شب و روز دعا	۸۱
دو نگاه ر خاندی آن دعاکننده به الحاح قال النبی «اِنَّ	۸۲
عذر گشتن نظم کننده و مدد خواستن	۸۳
بیان آنکه علم و پرستش و گمان را یک پر است ناقص	۸۴
مثال رنجور شدن آدمی به وهم تعظیم خلق و رغبت	۸۴
عقول خلق متفاوت است در اصافطرت و نزد	۸۵
در وهم افکندن کودکان عاقل را	۸۵
بیمار شدن فرعون هم به وهم تعظیم خدای	۸۶
رنجور شدن استاد به وُهم	۸۶
در جامه‌ی خواب افتادن استاد و نالیدن او از وُهم	۸۷
دوم بار در وُهم افکندن کودکان استاد را که او را سحران	۸۷
خلاص یافتن کودکان از مکتب بدین مکر	۸۸
رفتن مادران کودکان به عبادت اوستاد	۸۸
در بیان آنکه تن روح را چون لباسی ست و این دست آستین	۸۹
حکایت آن درویش که در کوه خلوت کرده بود و بیان	۸۹
دیدن زرگر عاقبت کار را و سخن بر وفق عاقبت گفتن با	۹۰
بقیّتی قضه‌ی آن زاهد کوهی که نذر کرده بود که میوه‌ی	۹۰
تشبیه‌بند و دام فضا به صورت پنهان به اثر پیدا	۹۰
مضطرب شدن فقیر نذر کرده به کندن امروز از درخت	۹۲
متهّم کردن آن شیخ را با دزدان و بریدن دستش را	۹۲
کرامات شیخ اقطع و زنبیل بافتن او به دو دست	۹۴
سبب جرئت سحران فرعون بر قطع دست و پا	۹۴

- شکایت استر پیش شتر که من بسیار در رو می افتم و نو ۹۶
- اجتماع اجزای خر عُزْبِر بعد از پوشیدن به اذن الله و در هم ۹۶
- جزع نا کردن شیخی بر مرگی فرزندان خود ۹۷
- عذر گفتن شیخ بهر ناگریستن بر مرگی فرزندان خود ۹۸
- قصه خواندن شیخ ضریب مصحف را در رو و بینا شدن ۱۰۰
- صبر کرد لقمان چون دید که داوود حلقه ها می ساخت از ۱۰۰
- بقیه حکایت نابینا و مصحف ۱۰۱
- صفت بعضی اولیا که راضی اند به احکام و دعا ۱۰۲
- سوره بقره آن درویش را ۱۰۲
- سهی دققی و کراماتش ۱۰۴
- بازگشتن به دققی ۱۰۵
- سیر طلب گران می خور را با کمال نبوت و قربت ۱۰۶
- بازگشتن به قصه زحرفی ۱۰۶
- نمودن مثال هفت شمع روی مثال ۱۰۷
- شدن آن هفت شمع بر مثال یک شمع ۱۰۷
- نمودن شمع ها در نظر هفت مرد ۱۰۸
- باز شدن آن شمع ها هفت درخت ۱۰۸
- مخفی بودن آن درختان از چشم خلق ۱۰۸
- یک درخت شدن آن هفت درخت ۱۱۰
- هفت مرد شدن آن هفت درخت ۱۱۰
- پیش رفتن دققی به امامت ۱۱۱
- پیش رفتن دققی به امامت آن قوم ۱۱۳
- افتد کردن قوم از پس دققی ۱۱۴
- بیان اشارت سلام سوی دست راست در قیامت از هیبت ۱۱۵
- شنیدن دققی در میان نماز افغان آن کشتی که غرق ۱۱۶
- نصو رات مرد حازم ۱۱۷
- دعا و شفاعت دققی در خلاص کشتی ۱۱۷

۱۲۰	انکار کردن آن جماعت بر دعا و شفاعت دوقوی و پریدن
۱۲۲	باز شرح کردن حکایت آن طالب روزی حلال بی کسب
۱۲۲	رفتن هر دو خصم نزد داوود پیغامبر ۷
۱۲۵	شنیدن داوود سخن هر دو خصم و سؤال کردن
۱۲۵	حکم کردن داوود بر گشوده‌ی گاو
۱۲۶	تضییع آن شخص از داوود داوود
۱۲۷	در موت آن داوود تا آنچه حق است پیدا شود
۱۲۷	حکم کردن داوود بر صاحب گاو که از سر گاو برخیزد
۱۲۷	حکم کردن داوود بر صاحب گاو که جمله‌ی مال خود
۱۲۸	عزم کردن داوود به خردیدن خلق بدان صحرا که راز
۱۲۹	گواهی دادن دست و پا زدن بر سر ظالم هم در دنیا
۱۲۹	برون رفتن خلق به سوی آن رخت
۱۳۰	قصاص فرمودن داوود خوبی را بد از نام حریت بر او
۱۳۱	بیان آنکه نفس آدمی به جای آن خوب است بدش گاو
۱۳۲	گریختن عیسی فراز کوه از احمقان
۱۳۵	قصه‌ی اهل سبا و حماقت ایشان و اثر ناکردن
۱۳۷	شرح آن کور دوربین و آن کر نیز شنو و آن برهنه‌ی
۱۳۸	صفت خرمی شهر اهل سبا و ناشکری ایشان
۱۳۸	آمدن پیغامبران از حق به نصیحت اهل سبا
۱۴۰	معجزه خواستن قوم از پیغامبران
۱۴۱	متهم داشتن قوم انبیا را
۱۴۲	حکایت خرگوشان که خرگوشی را به رسالت پیش پیل
۱۴۲	جواب گفتن انبیا طعن ایشان را و مثل زدن ایشان را
۱۴۴	بیان آنکه هر کس را نرسد مثل آوردن خاصه در کار الهی
۱۴۴	مثل‌ها زدن قوم نوح به استهزا در زمان کشتی ساختن
۱۴۵	حکایت آن دزد که می‌پرسیدندش که چه می‌کند نیم
۱۴۵	جواب آن مثل که مکران گفتند از رسالت خرگوش

- ۱۴۷..... معنی حزم و مثال مردِ حازم
- ۱۴۸..... و خاست کار آن مرغ که ترکِ حزم کرد از حرص و هوا
- ۱۴۹..... حکایت نذر کردن سگان هر زمستان که این تابستان
- ۱۴۹..... منع کردن منکران انبیا را از نصیحت کردن
- ۱۵۰..... جواب انبیا مر جبریان را
- ۱۵۰..... مکز کردن کافران حجت های جبریمانه را
- ۱۵۱..... از جواب انبیا ایشان را
- ۱۵۲..... مکز کردن قوم اعتراض ثرجه بر انبیا
- ۱۵۲..... باز از باب
- ۱۵۳..... حمد آفریدن دوزخ آن جهان و زندان این جهان
- ۱۵۴..... بیان آنکه حق تعالی و رت ملوک را سبب مسح کردن
- ۱۵۵..... قصه ی عشق سلفی بر سائیس نهی
- ۱۵۶..... مخصوص بودن به سبب به سید جام حق از روی
- ۱۵۷..... حکایت امیر و غلامی که نمازین بود انس عظیم
- ۱۵۸..... نومید شدن انبیا از قبول و پذیرای منکران
- ۱۵۹..... بیان آنکه ایمان مقلد خوف است و
- ۱۵۹..... بیان آنکه رسول فرمود «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أُولُو الْأَخْفَاءِ»
- ۱۶۰..... حکایت مندی در نور بر آتش انداختن انس و سوختن
- ۱۶۱..... قصه ی فریاد رسیدن رسول کاروان عرب را که از تشنگی
- ۱۶۲..... مشک آن غلام از غیب پر آب کردن به معجزه و آن
- ۱۶۳..... دیدن خواجه غلام خود را سپید و ناشناختن که اوست و گفتن
- ۱۶۴..... بیان آنکه حق تعالی هر چه داد و آفرید از سماوات
- ۱۶۵..... آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره به نزدیک مصطفی و
- ۱۶۶..... ربودن عقاب موزه ی مصطفی و بردن بر هوا و نگویند
- ۱۶۷..... وجه عبرت گرفتن از این حکایت و یقین دانستن که
- ۱۶۷..... استدعای آن مرد از موسی زبان بهام با طیور
- ۱۶۸..... وحی آمدن از حق تعالی به موسی که بیاموزش چیزی

۱۶۹	قانع شدن آن طالب به تعلیم زبان مرغ خانگی و سگ و.....
۱۶۹	جواب خروس سگ را.....
۱۷۰	خجل گشتن خروس پیش سگ به سبب دروغ شدن.....
۱۷۱	خبر کردن خروس از مرگ خواجه.....
۱۷۲	دویدن آن شخص به سوی موسی به زنهار چون از خروس.....
۱۷۳	دعا کردن موسی آن شخص را تا به ایمان رود از دنیا.....
۱۷۳	اجا کردن حق تعالی دعای موسی را.....
۱۷۴	حکایت آن زنی که فرزندش نمی‌زیست بنائید جواب آمده که.....
۱۷۵	درآمدن حمزه در جنگ و راه.....
۱۷۵	جواب حمزه در حلقه.....
۱۷۸	حیلندی دفع مغیور شدن از راه و سرا.....
۱۷۹	وفات یافتن بلال با شادی.....
۱۸۰	حکمت ویران شدن تن به مرگ.....
۱۸۰	تشبیه دنیا که به ظاهر فراخ است و با معنی تنگ.....
۱۸۱	بیان آنکه هر چه غفلت و غم و کاهلی و تاریکی.....
۱۸۲	تشبیه نص با قیاس.....
۱۸۳	آداب المستمعین والمُریدین عند فیض الحکمة.....
۱۸۴	شناختن هر حیوانی بوی عدو خود را و حذر کردن.....
۱۸۵	فرق میان دانستن چیزی به مثال و تقلید و میان.....
۱۸۶	جمع و توفیق میان نفی و اثبات یک چیز از.....
۱۸۶	مسأله‌ای فنا و بقای درویش.....
۱۸۷	قضای وکیل صدر جهان که متهم شد و از بخارا گریخت.....
۱۸۷	پیدا شدن روح القدس به صورت آدمی بر مریم.....
۱۹۱	گفتن روح القدس مریم را که من رسول حقم به تو.....
۱۹۲	عزم کردن آن وکیل از عشق که رجوع کند به بخارا لایبالی وار.....
۱۹۳	پرسیدن معشوقی از عاشق غریب خود که از شهرها کدام شهر.....
۱۹۳	منع کردن دوستان او را از رجوع کردن به بخارا.....

- ۱۹۴ لأبالی گفتن عاشق ناصح و عاذل را از سر عشق.
- ۱۹۵ رو نهادن آن بنده‌ی عاشق سوی بخارا.
- ۱۹۶ در آمدن آن عاشق لأبالی در بخارا و تحذیر کردن.
- ۱۹۷ جواب گفتن عاشق عاذلان و تهدید کنندگان را.
- ۱۹۸ رسیدن آن عاشق به معشوق خویش چون.
- ۱۹۸ صفت آن مسجد که عاشق کش بود و آن عاشق.
- ۱۹۹ مهمان آمدن در آن مسجد.
- ۱۹۹ ملامت کردن اهل مسجد آن مهمان عاشق را از شب.
- ۲۰۰ حب کردن عشق عاذلان را.
- ۲۰۰ شوق حاکم بر این حیات دنیا بود که هنر او همین جا.
- ۲۰۲ دیگر باره در دست کردن اهل مسجد مهمان را از.
- ۲۰۴ گفتن نسطار که با کبک جنگ احمد آید که.
- ۲۰۶ مکرر کردن عاذلان به راه آن مرغان آن مسجد مهمان‌کش.
- ۲۰۶ جواب گفتن مهمان ایشان را و سخن او را به دفع کردن.
- ۲۰۹ تمثیل گریختن مؤمن و بی‌صبر از بهار بلا.
- ۲۱۱ تمثیل صابر شدن مؤمن چون بر شش خیر بلا واقف شود.
- ۲۱۱ عذر گفتن کدبانو با نخود و حکمت در جوش.
- ۲۱۲ باقی قضیه‌ی مهمان آن مسجد مهمان‌کش و توبه و توبه.
- ۲۱۳ ذکر خیال بد اندیشیدن قاصر فهمان.
- ۲۱۳ تفسیر این خبر مصطفی که لِلْقُرْآنِ ظُهُرٌ وَ بَطْنٌ.
- ۲۱۴ بیان آنکه رفتن انبیا و اولیا به کوه‌ها و غارها جهت پنهان.
- ۲۱۴ تشبیه صورت اولیا و صورت کلام اولیا به صورت.
- ۲۱۵ تفسیر با جِبَالُ أَوْبَى مَعَهُ وَ الطَّيْرِ.
- ۲۱۶ جواب طعنه زنده در مثنوی از قصور فهم خود.
- ۲۱۶ مثل زدن در رمیدن کوزه‌ی اسب از آب خوردن.
- ۲۱۷ بقیه‌ی ذکر آن مهمان مسجد مهمان‌کش.
- ۲۱۸ تفسیر آیت وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَ رَجُلِكَ.

- رسیدن بانگ طلسمی نیم شب مهمان مسجد را ۲۱۹
- ملاقات آن عاشق با صدر جهان ۲۲۰
- جذب هر عنصری جنس خود را که در ترکیب ۲۲۲
- متجذب شدن جان نیز به عالم ارواح و تقاضای او و میل او به ۲۲۳
- فسخ عزایم و نقض ها جهت باخیر کردن آدمی را از ۲۲۴
- نظر کردن بیغامبر به اسیران و تبسم کردن و ۲۲۵
- تفسیر این آیه که إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ (الآیه) ای ۲۲۵
- سر آنکه بی مراد بازگشتن رسول از حدیث حق تعالی ۲۲۶
- تفسیر این تبرک صمدی و رد لا تُفْضِلُونِي عَلٰی ۲۲۷
- آگاه شدن بیغما از طعن ایشان بر شعانت او ۲۲۸
- بیان آنکه طغای در عین فقر و فقر راست و در ۲۲۹
- جذب معشوق عاشق را میر حیدر لایق العاشق و ۲۳۱
- داد خواستی پشه از باد به حضرت سلیمان ۲۳۲
- امر کردن سلیمان پشه‌ی متظلم را به انضار ۲۳۳
- نواختن معشوق عاشق بیهوش را تا به هوش باز آید ۲۳۴
- با خویش آمدن عاشق بیهوش و روی آوردن به تنای ۲۳۵
- حکایت عاشقی دراز هجرانی و بسیار امتحانی ۲۳۸
- یافتن عاشق معشوق را و بیان آنکه جوینده یابنده ۲۳۹